

PREKĖS, KURIŲ NEPASTEBĖJOME

Ką apie prekybą žmonėmis turi žinoti specialistai

PRIVERSTINĖ SANTUOKA

PREKYBA ORGANAIŠ

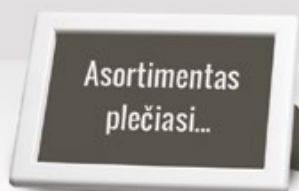
IŠNAUDOJIMAS NUSIKALTIMAMS

VERGIŠKAS DARBAS

SEKSUALINIS IŠNAUDOJIMAS

Turinys

Testas. Ką žinome apie prekybą žmonėmis?	2
Sąvokų žodynis.....	4
Prekyba žmonėmis	4
Baudžiamoji atsakomybė už prekybą žmonėmis	4
Situacija Lietuvoje (2013 m.)	5
Prekybos žmonėmis kaip nusikaltimo identifikavimas	5
Prekybos žmonėmis formos	6
Kovos su prekyba žmonėmis principai ir veiklos kryptys	8
Prevencija	9
Persekiojimas	10
Pagalba	11
Pagalbos nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis teikimo specifiškumas: keletas pastebėjimų	12
Pagalbos teikimo lygmenys	12
Bendrieji prekybos žmonėmis požymiai	13
Kas gali tapti prekybos žmonėmis aukomis?	14
Kodėl aukos tyli? Uždarumo faktoriai.....	15
Kaip elgtis sužinojus apie prekybos žmonėmis atvejį? Pirmieji reagavimo žingsniai	16
Pagalbą nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis teikiančios organizacijos Lietuvoje.....	18
Apie projektą.....	20

Ką žinome apie prekybą žmonėmis?

	TAIP	NE
1. Pagal apibrėžimą, prekybos žmonėmis aukos gali būti tik užsieniečiai.		
2. Nukentėjusieji nuo prekybos žmonėmis yra iš vargingų ir pažeidžiamų sluoksnių.		
3. Prekybos žmonėmis aukos dažniausiai į svetimą šalį atvyksta neturėdamos dokumentų ar turėdamos suklastotus dokumentus.		
4. Jei žmogus nukenčia nuo prekybos žmonėmis, jis iškart kreipsis pagalbos.		
5. Prekyba žmonėmis gali būti įrodoma tik tada, kai yra fizinės prievartos ar sužalojimų žymės.		
6. Jei žmogus prieš važiuodamas į užsienį žino, kad turės teikti seksualines paslaugas ar dirbti sunkų fizinį darbą, tai nėra prekyba žmonėmis.		
7. Prekybos žmonėmis aukos yra moterys.		
8. Moterys užsiima prostitucija, nes to nori pačios.		
9. Prekybos žmonėmis aukoms visada yra apribojama laisvė, ir tai yra pagrindinis kriterijus nustatant, ar buvo įvykdytas nusikaltimas.		
10. Kiekvienas, kuris tapo prekybos žmonėmis auka, buvo apgautas ar pagrobtas.		
11. Jei įdarbinimo užsienyje kompanija reklamuojasi spaudoje, tai ji yra legali.		
12. Draugo, pažįstamo ar giminaičio pasiūlymas dirbti užsienyje yra patikimas.		
13. Moteris, kuri buvo parduota į sekso vergiją ir net nebandė pabėgti ar ištrūkti, yra ne auka, o nusikaltimo bendrininkė.		
14. Lietuvoje yra baudžiami ne tik seksualines paslaugas teikiantieji, bet ir seksualines paslaugas perkantieji.		
15. Skęstantys skolose ar esantys greitųjų kreditų bendrovių klientai yra lengvas „grobis“ prekiautojams žmonėmis.		
16. Tiek prekybos žmonėmis aukos, tiek prekiautojai, gyvena tarp mūsų.		
17. Priverstinio darbo aukos pačios kaltos, kad neišsiaiškino, kokį darbą ir kokiomis sąlygomis teks dirbti.		

	TAIP	NE
18. Ankstesnė asmens seksualinės prievartos patirtis padeda išvengti prekybos žmonėmis pinklių.		
19. Geriausia pagalba prekybos žmonėmis aukoms – nešnekėjimas apie skausmingą patirtį ir pagalba ją kuo greičiau pamiršti.		
20. Svarbiausias darbas sprendžiant prekybos žmonėmis atvejus tenka policijos pareigūnams.		
21. Vaikai Lietuvoje gali duoti sutikimą seksualiniam kontaktui nuo 14 metų.		
22. Elgetaujantis vaikas gali būti prekybos žmonėmis auka.		
23. Nepilnametis, darantis nusikaltimus Lietuvoje, yra potencialus prekeivių žmonėmis taikins.		

Sąvokų žodynelis

Prekyba žmonėmis

Prekyba žmonėmis šiandieninėje visuomenėje dažniausiai yra įvardinama kaip moderni vergovės forma.

- a) **Prekyba žmonėmis** – žmonių verbavimas, pervežimas, perdavimas, slėpimas ar jų priėmimas gąsdinant, panaudojant jėgą ar kitas prievartos, grobimo, apgaulės, sukčiavimo formas, piktnaudžiaujant padėtimi ar pažeidžiamumu arba mokant ar priimant pinigų ar kitą naudą tam, kad būtų gautas kito tą žmogų kontroliuojančio asmens sutikimas siekiant išnaudoti. Išnaudojimas apima kitų asmenų išnaudojimą prostitucijos forma ir kitas seksualinio išnaudojimo formas, priverstinį darbą ar paslaugas, vergiją ar veiklą, panašią į vergiją, tarnystę ar organų pašalinimą.
- b) Prekybos žmonėmis aukos sutikimas iš anksto apgalvotam išnaudojimui, nurodytam šio straipsnio a punkte, neturi reikšmės, jei buvo panaudota bet kuri iš a punkte nurodytų priemonių;
- c) **Vaiko verbavimas, pervežimas, perdavimas, slėpimas ar priėmimas, siekiant jį išnaudoti, yra laikoma „prekyba žmonėmis“**, net jei tai neapima nė vieno iš šio straipsnio a punkte nurodytų būdų;
- d) Vaikas – kiekvienas asmuo iki aštuoniolikos metų.

Jungtinių Tautų Protokolas dėl prekybos žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais, prevencijos, sustabdymo bei baudimo už vertimąsi ja, papildantis Jungtinių Tautų Organizacijos Konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą (2000 11 15)

Baudžiamoji atsakomybė už prekybą žmonėmis

Lietuvoje baudžiamoji atsakomybė už prekybą žmonėmis ar su ja susijusiomis veiklomis yra numatyta šiuose **LR Baudžiamojo kodekso straipsniuose**:

- 147 straipsnis. Prekyba žmonėmis
- 147(1) straipsnis. Išnaudojimas priverstiniam darbui ar paslaugoms
- BK 147(2) straipsnis. Naudojimasis asmens priverstiniu darbu ar paslaugomis
- BK 157 straipsnis. Vaiko pirkimas arba pardavimas

Lietuvoje už prekybą žmonėmis numatyta bausmė – nuo dvejų iki dvylikos metų laisvės atėmimo. Tai labai daug sąnaudų reikalaujantys tyrimai, sunkiai įrodomi nusikaltimai, todėl svarbu, jog skirtingų sričių specialistai bendradarbiautų tarpusavyje atskleidžiant tokius nusikaltimus.

Situacija Lietuvoje (2013 m.)

Remiantis Generalinės prokuratūros ir Policijos departamento prie VRM duomenimis, 2013 m. šalyje buvo atliekami 47 ikiteisminiai tyrimai dėl prekybos žmonėmis. Iš 24 ikiteisminių tyrimų, pradėtų 2013 m., dalis buvo pradėti dėl prekybos žmonėmis seksualiniam išnaudojimui (8 ikiteisminiai tyrimai) ir prekybos žmonėmis nusikalstamoms veikoms daryti (8 ikiteisminiai tyrimai), taip pat pradėti 3 ikiteisminiai tyrimai dėl prekybos žmonėmis priverstiniam darbui, 1 – dėl prekybos žmonėmis pornografijai, 2 ikiteisminiai tyrimai inicijuoti dėl skelbimų internete turinio.

Pažymėtina, kad **2013 m. pirmą kartą ikiteisminių tyrimų dėl prekybos žmonėmis ne seksualiniam išnaudojimui skaičius išaugo tiek, kad viršijo prekybos žmonėmis seksualiniam išnaudojimui tyrimų skaičių.**

Labai svarbu suprasti, kad skaičiai, kuriuos pateikia teisėsaugos institucijos, tėra tik „ledkalnio viršūnė“. Realūs šio nusikaltimo mastai – kelis ar net keliasdešimt kartų didesni.

Prekybos žmonėmis kaip nusikaltimo identifikavimas

Dažnai prekyba žmonėmis yra glaudžiai susijusi ir su kitomis nusikalstamomis veikomis. Kad nusikaltimas būtų identifikuotas kaip prekybos žmonėmis atvejis, yra svarbu įrodyti tris pagrindinius įtartinės veiklos elementus:

Veiksmas	Veiksmas, kuris yra/buvo įvykdytas. T. y. žmogus buvo „įdarbintas“, pervežtas, išvežtas, įkalintas ar kt.
Priemonės	Priemonės, kuriomis buvo įvykdytas veiksmas: prievarta, šantažas, grasinimai, pasinaudojimas žmogaus socialiniu, psichologiniu, fiziniu ar finansiniu pažeidžiamumu arba atlygis, kuris buvo sumokėtas žmogaus „pardavėjui“.
Tikslas	Tikslas, dėl kurio buvo vykdomas veiksmas. T. y. išnaudojimas darbui, seksualinių paslaugų teikimui, nusikaltimų vykdymui, organų pašalinimui ar kt.

Prekybos žmonėmis formos

Seksualinis išnaudojimas

- Tai asmens išnaudojimas seksualinių paslaugų teikimui tiek išvežant į užsienį, tiek ir išnaudojant Lietuvoje. Šiandien seksualinių paslaugų sektorius yra labai platus: pornografijos ir prostitucijos tinklai, striptizo klubai, įvairių sričių „palydovų“ paslaugos, internetiniai portalai.
- KAS DAŽNIAUSIAI TAMPA AUKOMIS? Prekeivių taikiniu tampa socialiai pažeidžiami asmenys, dažniausiai – **moterys ir merginos**, tačiau nereikia pamiršti, kad nukentėti gali ir vyrai bei vaikai.

Vergiškas darbas

- Tai darbas, už kurį nemokamas (arba mokamas labai menkas) atlygis, o žmogus nuolat kontroliuojamas. Dirbama labai sunkiomis sąlygomis, be sutarčių bei socialinių garantijų, neretai – apribojant bendravimą su artimaisiais, kartais – netgi paimant asmens dokumentus. Dažniausiai vergiško darbo atvejai pasitaiko išvežus asmenis į užsienio šalis, kuomet žmonės, nemokėdami kalbos, negali nei parvykti namo.
- KAS DAŽNIAUSIAI TAMPA AUKOMIS? Į vergiško darbo tinklą **gali būti įtraukti tiek vyrai, tiek moterys, tiek vaikai**.

Prekyba organais

- Prekyba organais – tai nelegalūs žmonių organų ar jų dalių „mainai“. Pagrindiniai organai, kuriuos siekia gauti suinteresuotos grupuotės yra kepenys, plaučiai ir inkstai, tačiau svarbu pažymėti, kad bet kuris žmogaus organas gali tapti prekeivių žmonėmis taikiniu.
- KAS DAŽNIAUSIAI TAMPA AUKOMIS? **Žmonės, atsidūrę sudėtingoje finansinėje padėtyje**, gali būti priversti atiduoti savo organus už skolas arba tai gali būti iš jų išviliota apgaulės būdu, pažadant nemenką atlygį, tačiau vėliau jo nesumokant ar sumokant žymiai mažesnę nei sutarta sumą.

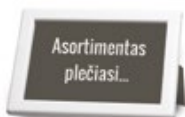
Priverstinės santuokos

- Priverstinė santuoka – tai asmens išnaudojimas santuokos sudarymui, siekiant socialinių ar finansinių garantijų užtikrinimo. Pasitelkiant prievartą ir šantažą, sukuriama iliuzija apie laimingą šeimyninį gyvenimą, pažadant dideles pinigų sumas, žmonės yra priverčiami sudaryti santuoką su užsienio šalių piliečiais, o vėliau toje santuokoje - išnaudojami.
- **KAS DAŽNIAUSIAI TAMPA AUKOMIS?** Pasinaudojant moterų psichologiniu, socialiniu, emociniu ar fiziniu pažeidžiamumu, sudėtingomis jų gyvenimo aplinkybėmis, prievartos ir apgaulės būdu merginos ir moterys yra priverčiamos ištekėti dažniausiai už užsienio šalių piliečių.

Išnaudojimas nusikaltimų vykdymui

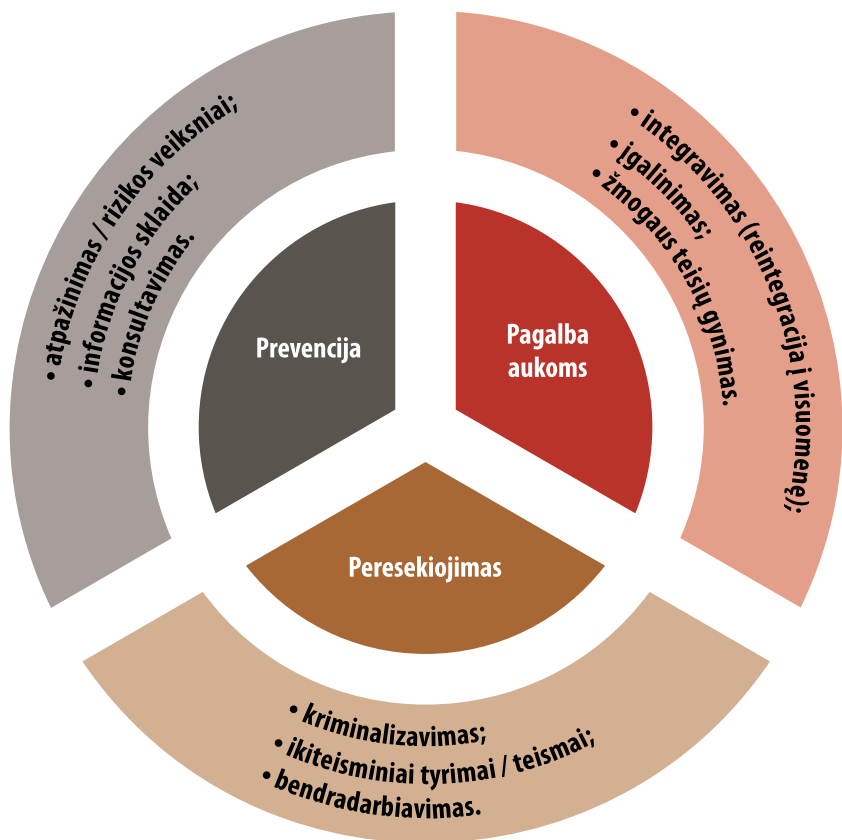
- Apgaulės, pažadų, o kartais prievartos ar šantažo būdu asmenys gali būti įtraukiami į tiesioginį nusikaltimų vykdymą (narkotikų gabenimą ir prekybą, apiplėšimui, sukčiavimui, vagystės ir pan.).
- **KAS DAŽNIAUSIAI TAMPA AUKOMIS?** Dažnai nusikaltimų vykdymui išnaudojamas **jaunimas, nepilnamečiai**, o taip pat **asmenys išėję iš įkalinimo įstaigų, neturintys socialinių ryšių ar artimųjų**. Tiesiogiai prisidedami prie nusikaltimų vykdymo, pradeda jaustis nusikalstamo pasaulio dalimi, todėl jiems patiems labai sudėtinga suvokti, kad jie yra tapę prekybos žmonėmis aukomis.

Kitos prekybos žmonėmis formos

- Elgetavimas, vaikų išnaudojimas pornografijai, moterų išnaudojimas surogatinei motinystei, išnaudojimas kariniuose veiksmuose – tai kitos, retesnės prekybos žmonėmis formos, kurios yra dar sunkiau atpažįstamos bei identifikuojamos, bet paplitusios tam tikrose šalyse.
- **KAS DAŽNIAUSIAI TAMPA AUKOMIS?** Išnaudojimas elgetavimui kaip prekybos žmonėmis forma gali grėsti **įvairioms asmenų grupėms: vaikams, moterims su vaikais, neįgaliesiems ir pan.** Pasaulyje žinomi atvejai, kai išnaudojimui kariniuose veiksmuose verbuojami **vyrų bei vaikai**. Siekdami pasipelnyti iš surogatinės motinystės, nusikaltėliai verčia **jaunas moteris** gimdyti vaikus, o po to – juos atima.

Kovos su prekyba žmonėmis principai ir veiklos kryptys

Prevenција

Viena iš socialinio darbo veiklos sričių kovoje su prekybos žmonėmis – tai **prekybos žmonėmis prevencijos vykdymas**.

Prevenција gali būti vykdoma kaip:

- šviečiamoji, informacinė veikla, skirta bendram supažindinimui su reiškiniais ;
- personalizuota (tikslinė), esant įtarimui, jog asmuo gali nukentėti nuo prekeivių žmonėmis.

Arčiausiai žmonių esantys socialiniai darbuotojai, dirbantys su rizikos šeimomis, socialiniai pedagogai, vaiko teisių apsaugos tarnybų specialistai neretai mato įvairias situacijas, kuomet jų klientams kyla grėsmė tapti prekybos žmonėmis aukomis. Tinkamas tokių asmenų informavimas, situacijos stebėseną bei aktyvų bendradarbiavimas tiek su teisėsauga, tiek ir su specializuotą pagalbą teikiančiomis institucijomis galėtų padėti laiku užkirsti kelius daugeliui nusikaltimų, kuriuose prekėmis paverčiami labiausiai pažeidžiami visuomenės nariai.

**Kilus įtarimui,
jog asmuo gali tapti prekybos žmonėmis auka,
svarbu:**

Paraginti asmenį surinkti daugiau informacijos apie jiems siūlomą veiklą, pvz. darbo, gyvenimo sąlygas užsienyje, paprašyti iš anksto atsiųsti darbo sutartį, pasiteirauti dėl sveikatos draudimo ir pan.

Paskatinti pasidomėti interneto puslapyje **www.prekybazmonemis.lt** esančia informacija apie prekybos žmonėmis formas ar pasiskambinti konsultacijų telefonu **8 700 77887**

Pasikalbėti apie tai, kaip reikėtų elgtis patekus į prekeivių žmonėmis tinklus bei kokiu būdu ieškoti pagalbos.

Persekiojimas

Prekyba žmonėmis yra:

- **Nusikaltimas.** Svarbu, kad nusikaltėliai būtų nubausti, o aukos – pripažintos nukentėjusiomis. Siekiant padėti prekybos žmonėmis aukoms labai svarbus yra socialinio teisingumo atstatymas, kurį pasiekti galima tik kreipiantis į teisėsaugos institucijas bei teismą.
- **Žmogaus teisių pažeidimas.** Pagalbą teikiančių organizacijų atstovai pastebi, jog lengvesnis bei sėkmingesnis reintegracijos į visuomenę kelias yra tų asmenų, kurie išdrįso kreiptis į teismą bei pamatė, jog jų skriaudėjai buvo nuteisti.

Todėl socialiniams darbuotojams, dirbantiems su prekybos žmonėmis aukomis, būtina:

- Užtikrinti nukentėjusiųjų teisę į atstovavimą ikiteisminio tyrimo procese ir teisme;
- Nuolat bendradarbiauti su policijos pareigūnais siekiant užkirsti kelią tolimesnėms prekeivių žmonėmis veikloms.

Jei nukentėjęs asmuo sutinka, susisiekite su artimiausia teisėsaugos institucija (policija) arba kreipkitės į **Lietuvos kriminalinės policijos biuro skyrių** tel. 8 5 271 9901 arba el. paštu prekybazmonemis@policija.lt

Lietuvos teritorijoje dirba **10 specializuotų pareigūnų**, kurie yra pasirengę tirti prekybos žmonėmis atvejus. Jei auka nenori kreiptis į artimiausią policijos įstaigą – susisiekite su apskričių vyriausiuose policijos komisariatuose (VPK) dirbančiais Organizuoto nusikalstamumo tyrimo tarnybų (ONTT) specialistais. Jie nukreips į regione dirbančius pareigūnus, išmanančius tokių nusikaltimų tyrimo ypatumus bei specifiką.

Taip pat galima kreiptis ir į Policijos departamente esantį **Lietuvos kriminalinės policijos biuro skyrių** tel. 8 5 271 9901, el. paštu prekybazmonemis@policija.lt.

Pagalba

Prekybos žmonėmis aukos – dažniausiai labai pažeisti asmenys, todėl be profesionalios pagalbos jiems įprastą, pilnavertį gyvenimą grįžti jiems yra sunku.

Teikiant pagalbą nukentėjusiems asmenims ypatingai svarbus **socialinis jautrumas**, nes susiduriama su žmonėmis, kurie turi tam tikras **stigmas** dėl visuomenėje susiformavusių neigiamų stereotipų.

Pvz. moteris, nukentėjusi nuo prekybos žmonėmis, neretai nuo pat vaikystės, paauglystės lydi smurtas, išdavystės, prievarta, nuolatinė kontrolė. Vyras, bandęs uždirbti šeimai pinigų užsienyje ir patekęs į vergovę, nedrįsta prisipažinti, jog jiems nepasisekė, kad juos apgavo. Į nusikaltimų vykdymą prievarta įtraukti asmenys bijo, jog patys jau yra tapę nusikaltėliais ir už prisipažinimą jų laukia griežtos bausmės. Į pornografijos verslą įtraukti nepilnamečiai paniškai bijo viešumo. Fiktyvias santuokas su užsieniečiais sudariusios moterys nedrįsta pripažinti, jog tikėjosi lengvai užsidirbti (ar kartais – ir rasti tą šeimyninę laimę) bei kaltina save.

Visuomenėje egzistuojantys neigiami stereotipai tokių žmonių atžvilgiu gali veikti ir pačius socialinius darbuotojus. Stereotipai pirmiausiai gali trukdyti specialistams identifikuoti prekybos žmonėmis aukas.

Socialiniai darbuotojai, ypač pirmą kartą susiduriantys su prekybos žmonėmis atvejais, turėtų:

- Užtikrinti nukentėjusių asmenų saugumą (tiek psichologinį, tiek fizinį) bei padėti patiems asmenims suprasti, jog jie yra tapę nusikaltimų aukomis;
- Pagal galimybes – tarpininkauti, skatinti bendradarbiauti su teisėsaugos įstaigomis, tokiu būdu siekiant ne tik atkurti socialinį teisingumą, bet ir užkirsti kelią tolimesniems nusikaltimams;
- Bendradarbiauti su daugiametę pagalbos prekybos žmonėmis patirtį turinčiomis organizacijomis, kurios gali padėti tiek planuojant pagalbos procesą, tiek ir teikiant specifines paslaugas (pvz. teikiant skubią pagalbą krizės atveju tiek Lietuvoje, tiek ir užsienio šalyse, atstovaujant teismuose ir pan.).

Jei identifikavote ar tiesiog turite daug įtarimų, jog asmuo yra nukentėjęs nuo prekybos žmonėmis, visada galite:

Konsultuotis su Tarptautinės migracijos organizacijos vilniaus biuro specialistais telefonu 8 700 77887 darbo dienomis arba atsiųsti užklauso formą, esančią svetainėje www.prekybazmonemis.lt.

Bendradarbiauti su pagalbą nukentėjusiems asmenims Lietuvoje bei užsienyje teikiančiomis organizacijomis. Pagrindinės nuolat veikiančios organizacijos Lietuvoje pateikiamos leidinio pabaigoje.

PAGALBOS NUKENTĖJUSIEMS NUO PREKYBOS ŽMONĖMIS TEIKIMO SPECIFIŠKUMAS: keletas pastebėjimų

Pagalbos teikimo lygmenys

Pagalba nukentėjusiems turi būti teikiama atsižvelgiant į jų individualius poreikius, tačiau specialistams svarbu pasirūpinti aukomis šiuose lygmenyse:

Fizinis lygmuo

- sveikatos būklė
- saugumas

Pagalbos poreikiai:

- medicininės paslaugos;
- saugi gyvenamoji vieta;
- aukų apsauga;
- teisinės konsultacijos

Socialinis-ekonominis lygmuo

- būstas
- pajamos
- išsilavinimas
- socialiniai įgūdžiai
- darbiniai įgūdžiai

Pagalbos poreikiai:

- išsilavinimas;
- kvalifikaciniai kursai;
- pagalba įsidarbinant;
- socialinė parama;
- teisinė pagalba;
- socialinis konsultavimas.

Psichosocialinis lygmuo

- psichologinės traumos
- stigmatizavimas
- baimė

Pagalbos poreikiai:

- socialinių ryšių atstatymas;
- įgalinimas;
- palaikymas.

Tenka konstatuoti, jog daugumai prekybos žmonėmis aukų reikalinga neatidėliotina kompleksinė pagalba reabilituojanti ir reintegrojuanti į visuomenę. Be tokios pagalbos šie asmenys išlieka itin pažeidžiami, susiduriantys su išnaudojimo, prievartos, smurto rizika, įskaitant pakartotinio tapimo prekybos žmonėmis aukomis pavojų.

Bendrieji prekybos žmonėmis požymiai

Prekybos žmonėmis aukų identifikavimas – sudėtingas ir ilgas procesas. Kas gali kelti įtariamų, jog asmuo tapo prekybos žmonėmis auka ir jam būtina specializuota pagalba?

Keletas tipinių situacijų, į kurias reikėtų atkreipti dėmesį:

- Paaugliai (tiek vaikinai, tiek merginos) iš probleminių šeimų ar globos namų, netikėtai turintys naujų, kiek geresnių daiktų ar pinigų bei sakantys, jog dirbo užsienyje ar ketina dirbti (ypač – vasarą);
- Nepilnamečiai ar tik ką pilnamečystės sulaukę asmenys, darantys smulkius nusikaltimus čia, Lietuvoje, bei ketinantys vykti dirbti į užsienį;
- Jaunos moterys, grįžusios iš užsienio ir neturinčios pajamų (nieko neužsidirbusios), kartais – vienišos besilaukiančios ar susilaukusios vaikelių;
- Moterys, kurios kreipiasi su prašymu padėti išsiskirti su trečiųjų šalių piliečiais;
- Įvairaus amžiaus vyrai, kurie vyko užsidirbti į užsienį, tačiau sugrįžo visiškai neuždirbę ir apie tai nenori kalbėti;
- Vykstantys į užsienį be sutarčių ar turintys įtartinus, labai gerus „teorinius“ darbo pasiūlymus;
- Šeimos (ypač – turinčios finansinių problemų, paskolų), kurių nariai yra išvykę ir ilgesnį laiką nepraneša apie save artimiesiems.

Žmonės, tapę prekybos žmonėmis aukomis, gali:

- galvoti, kad jie patys yra nusikaltėliai
- turėti padirbtus asmens dokumentus
- elgtis taip, tarsi kažkas kitas jiems būtų nurodęs tam tikro elgesio taisykles
- tikėti, kad jie privalo (privalėjo) dirbti prieš savo valią
- būti pikti, išgąsdinti
- turėti polinkį į smurtą (tiek nukreiptą prieš save, tiek ir prieš kitus)
- nepasitikėti specialistų kompetencijomis
- nesugebėti laisvai bendrauti su mažai pažįstamais žmonėmis
- neturėti draugų

Vaikai (nepilnamečiai), galimai tapę prekybos žmonėmis aukomis, taip pat gali:

- tikėti, kad juos išnaudoję asmenys yra jų „geradariai“ arba jų bijoti
- nepasitikėti suaugusiais
- atsisakyti bet kokios siūlomos pagalbos
- keliauti / ruoštis vykti į užsienį ar grįžti iš jo kartu su asmenimis, kurie nėra giminės
- nebendrauti ar turėti silpnus ryšius su savo šeimos nariais
- turėti polinkį į smurtą ar savęs žalojimą
- neturėti bendraamžių draugų

Kas gali tapti prekybos žmonėmis aukomis?

Visuomenės abejingumas skaudžiausiai atsiliepia labiausiai pažeidžiamoms žmonių grupėms. Žmonės, kurie dėl vienokių ar kitokių priežasčių negali apsisaugoti patys, tampa pagrindiniu prekybių žmonėmis taikiniu. Dažnai aukomis tampa:

Vaikai ir nepilnamečiai, kurie, nepriklausomai nuo jų gyvenimo sąlygų, yra linkę labiau pasitikėti žmonėmis, labiau rizikuoti. Juos lengviau įtikinti, o internetinėje erdvėje – lengviau surasti ir pasiekti.

Vaikai iš globos namų ar probleminių šeimų, ypač tie, kurie nelanko mokyklos.

Asmenys, desperatiškai ieškantys papildomo pajamų šaltinio.

Tai didelių skolų turintys, paskolas pasiėmę, šeimas ir vaikus išlaikantys žmonės, kuriems nepavyksta reikalingų pajamų užsidirbti Lietuvoje.

Socialinei rizikos grupei priskiriami žmonės, kurie dažnai yra ignoruojami ar nepriimami vietinių bendruomenių, pvz.: benamiai, negalias turintys asmenys, nuo įvairių priklausomybių kenčiantys žmonės ir kt.

Potencialūs emigrantai (angl. would-be migrants), kurie yra pasiruošę ir gali iš karto savo noru išvykti į kitas šalis vos gavę pelningai skambančius pasiūlymus.

Tačiau nepriklausomai nuo išvardintų rizikos grupių, šiandien prekyviai žmonėmis į užsienį stengiasi išvežti visus, kuriuos galima išvežti. Todėl negalima teigti, kad asmenims, kurie nepatenka į pažeidžiamų žmonių grupes, prekybos žmonėmis pavojai negresia.

Kodėl aukos tyli? Uždarumo faktoriai

Socialiniai darbuotojai, susidūrę su galimai nuo prekybos žmonėmis nukentėjusiais asmenimis, turi žinoti, jog jie susiduria su ypač pažeistais asmenimis, kurie nebesitiki aplinkiniais, yra užsidarę, neretai – tiesiog nori užmiršti buvusius įvykius. Nukentėjusieji asmenys neatskleidžia prekybos žmonėmis faktų, nes dažniausiai bijo. **Baimė – pagrindinis uždarumo veiksnys.** Tad kodėl tyli ir ko dažniausiai bijo prekybos žmonėmis aukos?

Kaip elgtis sužinojus apie prekybos žmonėmis atvejį? Pirmieji reagavimo žingsniai

Patarimai pirmiesiems interviu

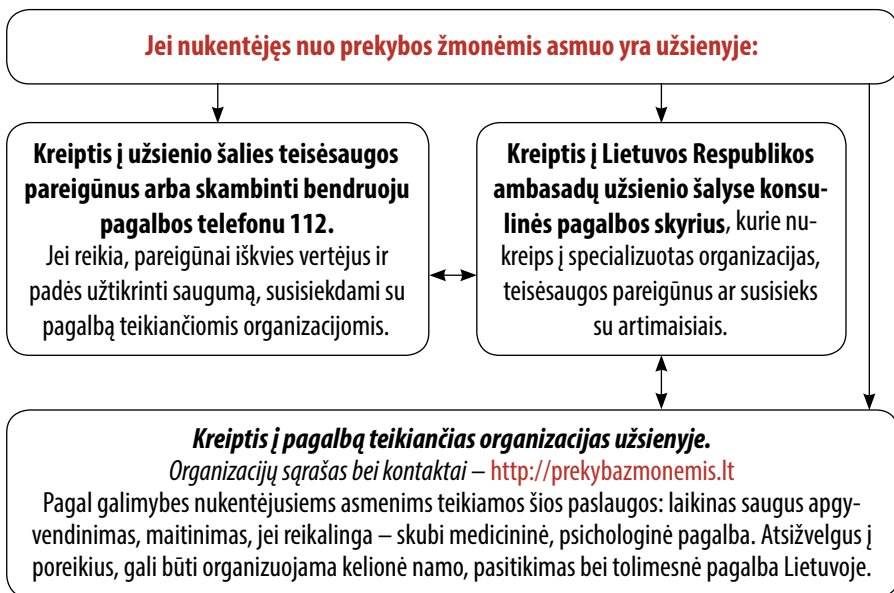
Pirmą kartą kalbant su asmeniu, nukentėjusiu nuo prekybos žmonėmis, labai svarbu :

- Suteikti informaciją apie:
 - Save bei organizaciją, kurią atstovaujate;
 - Organizacijos veiklą kovoje prieš prekybą žmonėmis;
- Paaiškinti savo funkcijas bei galimybes;
- Klausytis;
- Leisti išsakyti emocijas;
- Užtikrinti, kad bus ginamos jų teisės ir konfidencialumas;
- Pasiūlyti pagalbą.

Specialistų, teikiančių pagalbą nukentėjusiems „vilkduobės“ arba **tai, ko nereikėtų sakyti:**

- Nesakykite, kad suprantate, kaip nukentėjusieji jaučiasi;
- Nepatarinėkite (nebent to prašo dėl konkretaus dalyko)
- Niekada nešnekėkite apie jų situacijos „pranašumus“ (*pvz. jums dar pasisekė ar pan.*);
- Niekada nekljuokite „etikečių“;
- Nevaizduokite eksperto;
- Nesiimkite „viską galinčio sutvarkyti“ vaidmens.

Jei į socialinius darbuotojus tiesiogiai ar per tarpininkus kreipiasi asmuo, nukentėjęs nuo prekybos žmonėmis ir esantis **užsienio šalyje**, rekomenduojama ši tolimesnės pagalbos schema:

Jei į socialinius darbuotojus tiesiogiai ar per tarpininkus kreipiasi asmuo, nukentėjęs nuo prekybos žmonėmis, kuris yra **Lietuvoje**, rekomenduojama ši tolimesnės pagalbos schema:

Svarbu!

Socialiniai darbuotojai ar kiti specialistai neturi būti universalūs ir žinoti visko. Kreipkitės į organizacijas, kurios turi daugiamečių darbo su prekybos žmonėmis aukomis patirties ir kartu planuokite bei vykdykite tolimesnį pagalbos procesą.

Pagalbą nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis teikiančios organizacijos Lietuvoje

Organizacija	Kontaktai
Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuras www.prekybazmonemis.lt	Vilnius tel. 8 700 77887 el. p. prekybazmonemis@iom.lt
Lietuvos Caritas, Projektas „Pagalba prostitucijos ir prekybos žmonėmis aukoms“ http://www.anti-trafficking.lt	Kaunas tel. 8 37 323300, mob. 8 672 17335, el. p. kaunas@anti-trafficking.lt
	Vilnius tel. 8 646 37827, el. p. vilnius@anti-trafficking.lt
	Šiauliai tel. 8 653 74459, el. p. siauliai@anti-trafficking.lt
	Panevėžys tel. 8 634 79523, el. p. panevezys@anti-trafficking.lt
	Klaipėda tel.: 8 46 315078, 8 678 18791, el. p. klaipeda@anti-trafficking.lt
	Marijampolė tel. 8 631 53173, el. p. marijampole@anti-trafficking.lt
Dingusių žmonių šeimų paramos centras www.missing.lt	Tauragė tel. 8 646 32720, el. p. taurage@anti-trafficking.lt
	Vilnius tel. 8 5 248 3373 Nemokama pagalbos linija: 8 800 2 61 61 (9–17 val. d.d.), el. p. centras@missing.lt

<p>Vyrų krizių centras</p> <p>www.vyrukrizes.lt</p>	<p>Kaunas</p> <p>tel. 8 662 26770, el. p. info@vyrukrizes.lt</p>
<p>Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras</p> <p>http://www.moteriai.lt</p>	<p>Klaipėda</p> <p>tel.: 8 612 74930, 8 650 60094, 8 618 01464, el. p. kmn@moteriai.lt</p>
<p>ŽIV ir AIDS paveiktų moterų bei jų artimųjų asociacija</p> <p>http://www.demetra.lt</p>	<p>Vilnius</p> <p>tel.: +370 5 233 2533, +370 687 10655 el. p. demetra@demetra.lt</p>

Apie projektą

Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuras nuo 2000-ųjų aktyviai veikia prekybos žmonėmis prevencijos ir pagalbos teikimo srityse (daugiau – www.iom.lt).

Projekto „**Kovai su prekyba žmonėmis – socialinės atsakomybės didinimas**“ (2013–2015) tikslas – didinti Lietuvos gyventojų socialinę atsakomybę kovoje su prekyba žmonėmis. Šio tikslo numatyta siekti informuojant visuomenę bei didinant specialistų kompetencijas, įgalinant atpažinti prekybos žmonėmis reiškinių bei teikti tinkamą pagalbą nukentėjusiems asmenims.

Projekto veiklos:

- **Prevenicinė informacinė kampanija**, kurios metu sukurta internetinė svetainė, filmas apie prekybos žmonėmis pavojus, vykdomos konsultacijos telefonu 8 400 77887 bei internetu.
- **Socialinių paslaugų teikėjų švietimas**: mokymai bei supervizijos socialinių paslaugų teikėjams. Jų metu bus supažindinama, kaip identifikuoti galimas prekybos žmonėmis auškas, kokią pagalbą teikti, kur nukreipti bei kaip organizuoti prekybos žmonėmis prevencines programas bei struktūruotai spręsti įvairias prekybos žmonėmis situacijas komandoje ir analizuoti savo profesinį vaidmenį bei funkcijas.

Projektas „Kovai su prekyba žmonėmis – socialinės atsakomybės didinimas“ yra finansuojamas Europos Socialinio Fondo lėšomis.